

آئین نامه بهداشت محیط مدارس

بسمه تعالی

مقدمه :

ایمنی و بهداشت محیط مدرسه که در فصل چهارم آئین نامه اجرایی مدارس به آن توجه شده ، از اصول اولیه بهداشت مدارس است . بدون شک یکی از مولفه هایی که در آموزش و پرورش کودکان تاثیر اجتناب ناپذیر دارد محیط مادی و فیزیکی حاکم بر مدرسه است . محیط مدارس باید به گونه ای باشد تا از هر لحاظ به نیازهای جسمی ، روانی و اجتماعی دانش آموزان پاسخ دهد . در آموزش و پرورش نوین فضای فیزیکی به عنوان یک عامل زنده و پویا در انجام فعالیتهای آموزشی و تربیتی دانش آموزان تلقی میگردد . چنانچه در مدرسه آب سالم ، سرویسهای بهداشتی ، فضای کافی ، تجهیزات و وسایل مناسب و استاندارد ، سیستم صحیح جمع آوری زباله و فاضلاب وجود نداشته باشد و به طور کلی آسایش محیطی فراهم نشود ، به طور قطع تلاشهای آموزش و پرورش معلمان و مربیان بازدهی مطلوب نخواهد داشت . در این راستا این آیین نامه جهت ایجاد هماهنگی و برخورد داری مدارس از استانداردهای موجود به منظور ایجاد فضای فیزیکی مناسب برای تعلیم و تربیت نسلی پویا تهیه گردیده است .

ماده ۱:

محلی که برای احداث مدرسه در نظر گرفته میشود:

باید در فاصله و موقعیت مناسبی نسبت به مراکز جمعیتی و نواحی مسکونی و آموزشی بوده در مالکیت آموزش و پرورش و داخل محدوده شهری یا روستا قرار داشته ، و امکان دسترسی به تاسیسات مانند آب ، برق ، تلفن و گاز داشته باشد . بر اساس مطالعات اقلیمی منطقه ، در هنگام احداث ساختمان مدرسه ، رعایت نکات زیر ضروری است .
باتوجه به تعیین جهت وزش باد زمین انتخابی نباید در مسیر و مجاورت عوامل آلودگیزا مانند کارخانجات صنعتی ، شیمیایی ، محلهای دفن زباله ، فاضلاب شهری ، دامداری ، مرغداری ، دباغ خانه ها ، کشتارگاهها ، کوره های آجرپزی ، محل انباشت کود و سایر مراکزی که به نحوی ممکن است ایجاد دود ، بو و گردوغبار نماید قرار داشته باشد .
باید دقت شود تا محل احداث مدرسه در جوار بیمارستان ، تیمارستان ، گورستان ، زندان ، خط راه آهن ، بزرگراهها قرار نداشته و خارج از حریم کابلهای فشارقوی برق (هوایی یا زمینی) خطوط اصلی و فرعی گازرسانی ، پستهای زمینی فشارقوی ، پمپ بنزین ، محل عرضه و فروش کپسولهای گاز ، انبارهای مواد محترقه ، منفجره ، ترکیبات شیمیایی مانند کاغذ ، پارچه ، لاستیک ، چوب ، الیاف بافت و غیره و نیز در مسیر حوزة های آبریز فرعی و اصلی رودخانه واقع نشود .

تبصره ۱:

در صورتیکه احداث مدرسه در نزدیکی محیطهای ذکر شده در ماده ۱ اجتناب ناپذیر و اجباری باشد ، باید حداقل ۵۰۰ متر یا مراکز فوق فاصله داشته باشد .

تبصره ۲:

در صورتی که ابتدا مدرسه احداث شده باشد سایر مراکز باید فاصله مناسب (حداقل پانصد ۰۰ متر) تا مدرسه را رعایت نمایند .

ماده ۲:

معیار محاسبه مساحت زمین مورد نیاز به منظور احداث مدرسه ، تعداد دانش آموزان خواهد بود که در آن مدرسه به تحصیل اشتغال خواهند داشت و متناسب با دوره های ابتدایی ، راهنمایی و متوسطه و براساس سرانه بنا و محوطه با اخذ نظرات معاونت تربیت بدنی و تندرستی به لحاظ زمین های ورزشی مورد نیاز و نیز فضاهای بهداشتی به ازاء هردانش آموز طبق ضوابط و معیارهای طراحی فضاهای آموزشی و پرورشی سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس و استاندارد ملی ۲۰۸۶ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران خواهد بود

تبصره ۱:

برای احداث مدارس فنی حرفه ای ، مدارس شبانه روزی و مدارس کارودانش حسب مورد علاوه بر زمین اشاره شده در ماده ۲ این آیین

نامه باید زمین کافی جهت احداث کارگاه ، آزمایشگاه اختصاصی ، فضاهای ورزشی ، خوابگاه ، سالن غذا خوری ، آشپزخانه و انبار در نظر گرفته شود.

تبصره ۲:

تعداد طبقات مدارس برای دوره های ابتدایی و راهنمایی حتی الامکان دوطبقه و در صورت ضرورت حداکثر سه طبقه و برای دبیرستانها و هنرستانهای فنی و حرفه ای و کارودانش حداکثر چهار طبقه مجاز است .

تبصره ۳:

ضوابط احداث خوابگاه ، سالن غذا خوری، آشپزخانه ، انبار ، سردخانه ، بوفه ، حمام سرویسهای بهداشتی و ... براساس آئین نامه ماده ۱۳ قانون مواد خوراکی ، آشامیدنی ، آرایشی و بهداشتی و ضوابط و معیارهای طراحی فضاهای آموزشی و پرورشی سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس کشور رعایت گردد.

تبصره ۴:

آیین کار مکان یابی و ساختمان ، تجهیزات و بهداشت بوفه مدارس میبایست با استاندارد ۴۰۷۲ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مطابقت داشته باشد.

ماده ۳:

لازم است نقشه های ساختمانی مدارس و سایر فضاهای مرتبط در مقاطع مختلف تحصیلی منطبق با معیارهای بهداشتی و براساس استانداردهای موجود در ضوابط طراحی فضاها (مربوط به سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور و بند ۷ استاندارد ملی ایران شماره ۲۰۸۶ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران) طراحی شود.

تبصره ۵:

هرگونه اصلاحات ، تعویض محل و توسعه ساختمان مشمول ماده ۳ این آیین نامه خواهد بود.

ماده ۴:

دیوارهای کلاسها باید کاملاً خشک ، بدون درز، صاف و حداقل تا ارتفاع کف پنجره ها از سنگ مناسب استفاده شده و بقیه سطح دیوار مطابق با جدول رنگ فضاهای آموزش و جداول نازک کاری رنگ آمیزی گردد. و تمهیدات لازم جهت جلوگیری از انتقال صوت به کلاس مجاور انجام شود.

ماده ۵:

کف کلاسها ، راهروها و پله ها باید مقاوم ، مسطح و قابل شستشو بوده و لغزنده نباشد

ماده ۶:

سقف کلاسها باید صاف ، بدون درز و شکاف و به رنگ روشن باشد.

ماده ۷:

تابلو کلاس درس باید در محلی مناسب که نور کافی به آن میرسد قرار داشته و در معرض دید کامل دانش آموزان و به رنگ سبز مناسب و غیر براق باشد، تا از ایجاد خیرگی بر اثر بازتاب نور جلوگیری گردد. فاصله تابلو کلاس درس از اولین ردیف دانش آموزان نباید از ۲/۲۰ کمتر باشد.

ماده ۸:

برای هر نفر دانش آموز در کلاس حداقل باید ۱/۲۵ متر مربع سطح در نظر گرفته شود . حداکثر ابعاد قابل قبول برای کلاس درس ۸ متر طول و ۷ متر عرض میباشد . ارتفاع سقف کلاس نباید از ۳ متر کمتر باشد.

ماده ۹:

ضوابط ارگونومی (مناسبات فیزیکی بدن) برای دانش آموزان دوره های مختلف تحصیلی باید براساس معیارها و ضوابط طراحی سازمان نوسازی مدارس و مرکز سلامت محیط و کار و بند ۶ استاندارد ملی ایران شماره ۲۰۸۶ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران در ساخت تجهیزات ، منطبق باشد .

ماده ۱۰:

پله های مشرف به پرتگاه در مدارس باید لغزنده نبوده و به نرده مناسب مجهز باشد.

ماده ۱۱:

حداکثر ارتفاع پله در مدرسه ۱۸ سانتیمتر و حداقل عرض آن ۳۰ سانتی متر و طول آن حداقل ۱/۳۰ متر باشد.

ماده ۱۲:

نقشه مدارس استثنایی ، طبق ضوابط و استانداردهای موجود برای معلولین بوده و کلاسها در طبقه همکف در نظر گرفته شود.

ماده ۱۳:

درو پنجره های مشرف به فضای خارج ، برای جلوگیری از ورود حشرات باید به توری سیمی مناسب مجهز باشند و پنجره های طبقات فوقانی مشرف به پرتگاه علاوه بر مورد فوق دارای نرده محافظ یا کتیبه ثابت باشد. (از جام شیشه بزرگ استفاده نشود).

ماده ۱۴:

کلاس دانش آموزان خرد سال باید در طبقات پایین تر ساختمان قرار گیرد.

ماده ۱۵: ایجاد هرگونه بالکن و تراس مرتبط با کلاس ممنوع است .

ماده ۱۶:

سالن اجتماعات کارگاه ، آزمایشگاه ، مکانهای ورزشی و اتاقهای عمومی در نقشه ساختمانی مدرسه طوری منظور شود که مزاحمتی برای کلاسهای درس بوجود نیارد.

ماده ۱۷:

در مدارس شبانه روزی مساحت اتاق خواب باید مطابق استانداردهای طراحی فضای سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس و مرکز سلامت محیط و کار ، برای هراتاق خواب حدود ۴۰ متر مربع با ۴ تخت دوطبقه به ظرفیت ۸ نفر باشد. (برای هر نفر ۵ متر مربع سطح در نظر گرفته شود).

تبصره: حداکثر تعداد افراد هر اتاق عمومی نبایستی بیش از ۸ نفر باشد.

ماده ۱۸:

کف آزمایشگاه و سطح میزهای آن باید قابل شستشو و نسبت به حرارت و مواد شیمیایی و غیره مقاوم باشد.

ماده ۱۹:

آب مورد مصرف باید با استاندارد ملی ۱۰۵۳ و ۱۰۱۱ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مطابقت داشته باشد.

تبصره ۱:

در روستاهایی که آب لوله کشی دارند باید مدرسه به شبکه آب روستا متصل شود.

تبصره ۲:

در مدارسی که از آب لوله کشی برخوردار نیستند و یا با قطع آب شبکه مواجه میباشند . لازم است با استفاده از منبع آب بهداشتی ، ذخیره آب مورد نیاز شرب و سایر مصارف بهداشتی با رعایت ضوابط و برای هردانش آموز حداقل ۱۵ لیتر در روز تامین گردد . ضمناً" برای مدارس شبانه روزی حداقل میزان آب مصرفی یکصد لیتر برای هرنفر در نظر گرفته شود.

تبصره ۳:

آبخوری عمومی آموزشگاه باید دارای شرایط زیر باشد:

الف - کف محوطه آبخوری قابل شستشو و دارای شیب کافی و مناسب به طرف مجرای فاضلاب باشد.

ب- دیوار لبه آبخوری بایستی از جنس قابل شستشو (نظیر کاشی) بوده و دارای شیب کافی و مناسب به طرف مجرای فاضلاب باشد.

ج- دیوار اطراف آبخوری از جنس قابل شستشو (نظیر کاشی ، سرامیک، سنگ و ...) باشد .

د- آبخوری عمومی دانش آموزان باید باشیرهای مناسب یا آب سردکن مجهز گردد و حداقل برای هر ۴۵ نفر یک شیر آبخوری پیش بینی شود . ارتفاع شیر آن متناسب با سن دانش آموزان در دوره های مختلف تحصیلی (۷۵-۱۰۰ سانتیمتر) از سطح زمین باشد.

ه - آبخوری باید خارج از سرویسهای بهداشتی و بارعایت شرایط بهداشتی و با فاصله حداقل ۱۵ متر احداث گردد.

ماده ۲۰: تعداد توالتها در مدرسه به ازاء هر ۴۰ نفر حداقل یک چشمه توالت و هر ۶۰ نفر یک دستشویی در نظر گرفته شود .

تبصره ۱:

مشخصات بهداشتی توالتها و دستشوییها از نظر طراحی و اجرا مطابق با موارد مندرج در ماده ۲ این آیین نامه باشد.

تبصره ۲:

ارتفاع دستشوییها متناسب با سن دانش آموزان در دوره های مختلف تحصیلی (۷۵-۶۰ سانتیمتر از سطح زمین) باشد.

تبصره ۳:

استفاده از صابون مایع در دستشوییها ضروری بوده که بهتراست توسط مخزن ثابت صابون مایع و لوله کشی روی دستشوییها انجام شود.

ماده ۲۱:

نحوه دفع فاضلاب بایستی بر اساس استانداردهای موجود از نظر بهداشتی ، طراحی و اجرا شود.

تبصره ۱:

مناطقی که سیستم دفع فاضلاب (اگو) ندارند. دفع فاضلاب به چاههای جاذب و یا سپتیک تانک طبق اصول بهداشتی انجام گرفته و طرح آن بایستی طبق ضوابط و معیارهای طراحی فضای آموزشی و پرورشی سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور تهیه و اجرا گردد.

تبصره ۲:

حجم سپتیک تانک یا چاه فاضلاب براساس طراحی پروژه از نظر معماری باتوجه به ظرفیت مدرسه محاسبه و تعیین میگردد.

ماده ۲۲:

کلاسها باید حتی الامکان طوری ساخته شوند که از نور طبیعی استفاده نمایند. ترجیحا " پنجره ها در سمت چپ دانش آموزان تعبیه شود و سطح آنها حدود یک پنجم مساحت کلاس باشد.

تبصره ۱:

درمورد کلاسهای شبانه و یا کلاسهایی که اجبارا از نور مصنوعی استفاده مینماید شدت روشنایی بایستی برابر ۵۰۰ - ۳۰۰ لوکس بوده و نحوه تابش طوری باشد که ایجاد خیرگی در دانش آموزان ننماید. میزان نور راهروها بایستی برابر ۱۵۰ - ۱۰۰ لوکس و برای رختکن، توالت ها و دستشوییها حداقل ۱۰۰ - ۵۰ لوکس در نظر گرفته شود.

تبصره ۲:

شدت روشنایی برای کارگاههای فنی و حرفه ای در مدارس و آزمایشگاهها مطابق با معیارهای بهداشت کار موضوع ماده ۸۵ قانون کار جمهوری اسلامی ایران رعایت شود.

ماده ۲۳:

درجه حرارت مناسب جهت کلاسها بین ۲۱-۱۸ درجه سانتی گراد و رطوبت ۶۰ - ۵۰ درصد میباشد.

تبصره:

درمورد تامین گرمای کلاسها باید ضوابط زیر رعایت شود:
وسایل گرمایشی بخصوص بخاریهای گازی مدارس باید استاندارد بوده و گازهای حاصل از سوخت دستگاهها مولد حرارت به خارج از کلاس هدایت شود تا حداقل اکسیژن را برای سوخت کامل مصرف کند. خطر آتش سوزی وجود نداشته باشد و فضای کلاس را بطور یکنواخت گرم نماید. (نکات ایمنی بطور کامل رعایت گردد.)

ماده ۲۴:

کلیه مراکز آموزشی مشمول این آئین نامه باید مجهز به وسائل اعلام و اطفاء حریق بوده و از نظر طراحی بایستی پیش بینی های لازم جهت تامین راههای ورودی و خروجی اضطراری باتوجه به ظرفیت مدرسه و تعداد طبقات به عمل آید. این راهها بایستی با علائم ویژه با رنگ سبز مشخص گردد تا محل فرار اضطراری مشخص گردد.

تبصره ۱:

حداقل دوره فرار برای مواقع اضطراری که از هر نقطه داخل ساختمان قابل رویت باشد، لازم است و بایستی امکان تخلیه ساکنین در کوتاه ترین زمان میسر گردد و اجزاء سازه ای مسیرهای فرار در مقابل حریق مقاوم باشند.

تبصره ۲:

اصول طراحی سازه های ایمنی مدارس طبق استاندارد ملی ۴۵۷۱ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران رعایت گردد.

ماده ۲۵:

کلیه کلاسها، راهروها، قسمتهای اداری، خوابگاه، ناهارخوری، آشپزخانه، توالت و دستشویی، محوطه سالن ورزشی، کارگاه و آزمایشگاه باید دارای زباله دان بهداشتی درب دار، ضد زنگ با ظرفیت و تعداد مناسب باشند و روزانه تخلیه و به موقع شستشو و تمیز گردند.

ماده ۲۶:

وجود هرگونه حوض و حوضچه در محوطه مدارس ممنوع است.

ماده ۲۷:

دیوارها و کف کارگاه و آزمایشگاه بایستی از جنس مقاوم و قابل شستشو (کاشی، سرامیک، موزائیک، موزاییک و ...) باشد و کف لغزنده نبوده و دارای شیب مناسب به طرف کف شوی باشد.

تبصره ۱:

آزمایشگاه و کارگاه بایستی مجهز به دستشویی و صابون مایع باشد.

تبصره ۲:

آزمایشگاه و کارگاه باید دارای دستگاه تهویه متناسب با حجم سالن جهت تهویه هوا باشد.

تبصره ۳:

دستورالعمل ایمنی کار در آزمایشگاه و کارگاه مطابق باماده ۸۵ و تبصره ۱ ماده ۹۶ قانون کار جمهوری اسلامی ایران و دستورالعمل ایمنی کار در آزمایشگاه و کارگاه حسب مورد تهیه و درمحل مناسب و قابل رویت نصب گردد.

ماده ۲۸:

هرمدرسه بایستی دارای اتاق خدمات بهداشتی مجهز به تجهیزات کامل جهت انجام فعالیتهای بهداشتی و تغذیه ای (معاینات بهداشتی درمانی دانش آموزان شامل بیماریابی، بینایی سنجی ، شنوایی و پایش رشد- آموزش بهداشت و تغذیه به کارکنان و دانش آموزان کمکهای اولیه درمواقع بروز حادثه و ...) باشد.

ماده ۲۹:

برای هر ۱۵ مدرسه همجوار ، یک مدرسه که مرکزیت دارد مدرسه پایگاه سلامت دانش آموزان درنظرگرفته شود .درمدرسه پایگاه سلامت ، فضایی به مساحت حداقل ۳۰ متر مربع (شامل سه اتاق) جهت انجام معاینات تخصصی دانش آموزان باکلیه لوازم و تجهیزات مورد نیاز اختصاص داده شود .

تبصره:

از درمانگاههای دانش آموزی یا فرهنگیان ومراکز بهداشتی درمانی نیز میتوان به عنوان پایگاههای سلامت برای مدارس همجوار استفاده کرد.

ماده ۳۰:

درهرمدرسه باید به ازاءهر دانش آموز ۵/ مترمربع فضای سبز درنظرگرفته شود.

ماده ۳۱:

به منظور جلوگیری از ایجاد گردوغبار درمحیط مدرسه، محوطه مدرسه باید با آسفالت یا بتون کف و نظایر آن مفروش گردد.

ماده ۳۲:

کلیه مراکز آموزشی اعم از پیش دبستان ، دبستان ، مدرسه راهنمایی ، دبیرستان، مراکز پیش دانشگاهی ، مدارس فنی و حرفه ای و کارودانش مرتبط با آموزش و پرورش وامثال آن مشمول این آیین نامه میباشد.

ماده ۳۳:

اخذ صلاحیت بهداشتی جهت احداث وتاسیس مدرسه طبق قانون ماده ۱۳ مواد خوردنی ، آشامیدنی، آرایشی وبهداشتی ازسوی مرکز سلامت محیط وکار وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی لازم اجرا است .
این آیین نامه در ۳۳ ماده و ۲۵ تبصره در تاریخ ۸۴/۱/۱۶ به تایید وزرای آموزش و پرورش وبهداشت ، درمان و آموزش پزشکی و ریاست سازمان مدیریت وبرنامه ریزی کشور رسید و اجرای آن توسط واحد های ذیربط آموزش و پرورش ونظارت برحسن اجرای آن برعهده واحد های بهداشتی آموزش و پرورش و وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی است .